

L. PLENK ANNA

**Karácsonyra könyvet!
Pillanatkép, 2008**

Budapest egyik belső kerületi gimnáziumának százhuszonegy 11. és 12. osztályos tanulója válaszolt arra az egyetlen kérdésre: Milyen könyvet kapott karácsonyra?

A minta kicsi, nem is reprezentatív, a könyvcímeken kívül szinte semmi egyéb információ nem áll rendelkezésre. Mégis milyen következtetések vonhatók le? Megtudhatjuk, milyen könyveket olvasott, olvashatott 121 fővárosi diák 2008 téli szünetében. Pillantást vehetünk a jelenlegi könyvajándékozási szokásokra. Villanásnyi képet kaphatunk arról, melyek voltak az u. n. „sikerkönyvek” 2008 karácsonyán a 17-18 évesek (és persze az ajándékozók) körében.

Kezdjük néhány adattal:

Válaszolók:	121
Nem kapott könyvet:	33 (vagyis több mint 1/4!)
Egy könyvet kapott:	37 (ez még több 1/4-nél!)
Legtöbb kapott könyv:	12, 10 és két esetben 7-7
Könyvek száma összesen:	178 darab

Könyvekről szólva, természetesen a „darab” igen rossz megközelítés, hiszen a legfontosabb kérdés: milyen az a könyv? Egy majdnem 200-as könyvlista azonnal arra készíti a vizsgálódót, hogy kategóriákat állítson fel. A hagyományos megközelítés (klasszikus-modern, magyar-külföldi, szépirodalom-ismeretterjesztő) jelen esetben nem használható.

Valami más csoportosításra lesz szükségünk, ami nem a műveket sorolja egy-egy kategóriába, hanem a „használat/érdeklődés/divat” vonalon próbál eligazodni. Álljon itt egy kis kitekintés. Nagy Attila olvasásszociológus 2001-ben kisvárosi középfokú tanintézetekben végzett reprezentatív (kérdőíves, interjú) vizsgálódást olvasási és művelődési szokásokról (a minta 1207 diák volt). A felmérés eredményei 2003-ban jelentek meg. Néhány gondolatébresztő megállapításra a továbbiakban hivatkozni fogunk.¹

Nagy Attila vizsgálatának néhány számunkra fontos adata:

1. Az olvasmányok beszerzésének forrása 7-9%-ban ajándékozás.² A 15-19 éves diákok könyveik közel 10%-át ajándékba kapják.
2. A gimnazisták 36%-a könyvekről kortársaival beszélget.³ Egymásnak ajánlják az olvasottakat, a „menő” könyveket illik ismerni.
3. A legolvasottabb művek listáján „a domináns szöveg a tantervi követelményeké, s alig-alig önkéntes ’boldogság-tapasztalatokat eredményező’ választás.”⁴ Vagyis a kötelezők!

E három szempontot figyelembe véve térjünk vissza 2008 karácsonyára. Jelen esetben minden könyv ajándék. Hogyan is ajándékozunk? Megkérdezzük a gyermekünket, unokákat, barátokat: milyen könyvet szeretnél? Vagy a magunk ízlése szerint választunk? Esetleg ezzel befolyásolni akarjuk őt? Jól ismerjük az érdeklődését, ízlését és eszerint választunk? Vagy csak megveszünk a könyvesboltban egy tetszetős (és valószínűleg drága) művet?

Kis felmérésünkben mindegyre akad példa, ha nem is mindig egyértelmű. A művek többsége láthatóan a gyerek választása. (Fantasztikus, vámpiros, szerelmes-vámpiros: egyszóval „menő”).

A szülő, nagyszülő ízlése: 12. évfolyamos lány válasza: „Jókai Mór kötet a címét nem tudom, antikváriumból van”. Nem nagyon érdekelteti a mű, de bántja, hogy nem új. A befolyásolás egyik jó példája: heten kaptak *Biológia érettségire felkészítő* könyvet. Szép-szép, de talán nem karácsonyra. Ismerjük őt. Valószínűleg lovagol, mert három művet kapott a *Lovasiskola* sorozatból. Szeret sütni (vagy csak az édességet?) *500 legjobb muffinrecept*, fontos számára a szépség *Sminkeskönyv*, talán súlyproblémája van: *Tuti-fogyi*. Vannak ennél komolyabbak is. Barcsay Jenő: *Művészeti anatómia könyvét* (6800 Ft.!) nyilván olyan kapta, aki a művészet felé szeretné venni útját. A *Mélytengerek titkai*, oceanográfiával foglalkozó mű is ilyen.

A drága és szép kategória. A *világ legszebb helyei*, ez egy könyvsorozat címe: Párizs, London, Indonézia stb. a kötetek, vajon melyiket ajándékozták neki, ha címére sem emlékszik. Vagy *Magyar várak*, *Magyar várkastélyok*, többen is kapták ezeket, de csak a címet említették, sokféle kapható. Egy válasz: *Lexikon*, na de milyen? És még egy példa: A *Világ Történelme* (így!), vajon ez mi lehet? Az ajándékozó jó szándék látszik, a fogadói nem nagyon.

Nagy Attila idézett megállapításai közül a „kortársi beszélgetés” bizonyítható a legbőségesebb anyaggal. Olvastam, „tök jó”, kérd te is! Ide sorolható jó néhány siker-könyv. Rowling: *Bogar bárd meséi* (hatan kapták), Meyer: *Alkony* (7) és egyéb vámpiros könyvek. Christopher Moore: *Mocskos meló* és *Vérszívó démonok* című könyvéről biztos nem az irodalom órán hallottak. Paulo Coelho és Stephanie Meyer könyveinek gyakori előfordulása (összesen 20 körül!) is erre utal. Persze ezek ma divatkönyvek is. A Libri könyvtárház sikerlistáján első helyen a *Bogar bárd meséi* áll (felmérésünkben 6 alkalommal szerepel), másodikon Meyer: *Twilight-Alkonyat* című szerelmes-vámpiros könyve (nálunk 7), harmadik ugyancsak Meyer: *New Moon*-ja, ami még csak angolul jelent meg, de ezt is hárman kapták.

A „tantervi követelmény dominanciája”, na ez nincs. Szerencsére vagy nem? A néhány *Biológia érettségire felkészítő*n kívül nyoma sincs, hogy középiskolások a válaszadók. Ez persze nem baj, önkéntes választás, boldogság-tapasztalatok, jó olvasmányok.

A kép azonban nem ilyen derűs, sőt nagyon is borús. Ha egy lépéssel közelebb megyünk a kapott könyvekhez, elszomorodhatunk.

Miért is vetettük el a hagyományos kategóriákat? Mert nincs mit besorolnunk. Klasszikus magyar irodalom? Egy *Kölcsey Ferenc művei*, egy *Karinthy Frigyes: Utazás a koponyám körül*, két *Jókai Mór Az aranyember*, a másiknak nem tudja a címét az ajándékozott; két *Szabó Magda: Abigél*, *A pillanat*, *Wass Albert* (címre nem emlékszik!), és (soroljuk ide?) *Rejtő Jenő: A tizennégykarátos autó*. Ennyi!

Klasszikus külföldi irodalom? Jane Austen két művel szerepel: *Szelem és barátság*, *Meggyőző érvek*; van egy *Cyrano* (ennyit árul el a válaszadó), vajon hogy érzi magát a nagyorrú és nagylelkű lovag a *Mocskos meló* és a *Vérszívó démonok* társaságában? *Bűn és bűnhődés* (csak remélhetjük, hogy Dosztojevszkij, mert szerzőt nem említ), a következő válaszolónál ez szerepel: *Tyldesley: A fáraó ítélete. Bűn és bűnhődés az ókori Egyiptomban*. Lehet, hogy mindketten ugyanazt kapták?

Modern külföldi. *Salinger: Zabhegyező*, *Eco: A rózsza neve*, *García Márquez: Szelem a kolera idején és önéletrajzi műve*, *Süskind: Parfüm*, *Hermann Hesse: Klingsors letzer Sommer und andere Erzählungen* (az egyetlen német nyelvű könyv).

Versek? A már említett klasszikus Kölcseyen kívül két nem hagyományos versgyűjtemény: Tim Burton amerikai filmrendező *Rímbörtön, avagy az Osztrigaszrac mélabús halála és más történetek*, abszurd humorról megírt és a szerző rajzaival illusztrált, kiváló magyar fordítású kis kötet. És ÁKOS (Kovács Ákos) *A hűség könyve – magyar és angol dalszövegek, filmlevelek, versek* című összeállítása.

A többi szép(?)irodalom? Sok fantasztikus regény, inkább fiúk kapták: pl. *Marianne de Pierres: Nejlonangyal*, *Adams Douglas: Galaxis – útikalauz stopposoknak*, *Audrey Niffenegger: Az időutazó felesége*. Érdekes, hogy sokan kaptak angol nyelvű fantasztikus könyvet. Egy fiatalember *Robert Jordan* regényciklusának 7 kötetét kapta angolul, vagy *Mervyn Laurence Peake: Titus Groan* szintén angolul. Lehet, hogy így könnyebb a nyelvgyakorlás?

Néhány szerelmes regény, inkább lányoknak és főleg nőíróktól: *Sokonyai Edit: Mocskos csillag*, *Cecily von Ziegesar: Bady girl*, *Meg Cabot: Jinx – A balszerencse átka* stb.

A témák között szerepel még ezoterika pl. *Rhonda Byrne: A titok* stb. vámpírológia, élen *Drakula gróf válogatott rémtetteivel*, színész életrajz: *Dr. House*, *Arnold Schwarzenegger*, egy képregény: *Marjane Satrapi: Persepolis*, ahogy egy kislány az iráni forradalmat látja. Feltűnően kevés a hagyományos krimi, lehet, az már nem elég izgalmas?

Az ajándéklistán szereplő könyvek között sok (9) olyan mű van, amelyből filmváltozat is készült. Többnyire előbb a film volt látható. Ez a korosztály általában naprakészebb a filmkínálatban, a könyvek iránti érdeklődést is befolyásolja, hogy amit már láttak, szívesebben elolvassák. Érdemes a címeket végignézni: *Alkonyat*, *A parfüm*, *A rózsza neve*, *Az arany iránytű*, *Persepolis*, *Galaxis – útikalauz stopposoknak*, *A Dűne*, *Szelem kolera idején*, *Battle Royal*.

Nem szépirodalom (az ismeretterjesztő nem szerencsés kifejezés). Itt jól érzékelhető az egyéni érdeklődés jelenléte. Már említettük a lovaglással, a tengerkutatással foglalkozó könyveket, de van *Mandalák*, *National Geographic fotóiskola*, ugyancsak *National Geographic* folyóirat-előfizetés, egy mű a Kennedy gyilkosságról.

Legérdekesebb egy 11. osztályos fiatalember ajándéklistája. Tizenkét könyvet kapott, valamennyi a Karpatia kiadónál jelent meg. Hat Kárpát Z. Dániel írása, ilyen címek: *EU-tanázia*, *A civilizáció romjai*, *Gének harca*, *Háborúk a vízért a XXI. században*, *Demokrácia halála*, *A Nagy Testvér mindent lát?* A másik hat a kiadó *Temetetlen múlt* című reprint sorozatában jelent meg, a magyar őstörténettel foglalkozó művek, példaként két cím: *Etruszkok és Magyarok*, *Édes anyanyelvünk szumír eredete*. Érdemes lenne elbeszélgetni a fiatalemberrel érdeklődéséről és a kapott könyvekről.

Százhusz fiatal, száznyolcvan karácsonyi ajándékkönyve valóban csak egy pillanatkép bemutatására alkalmas. A divatról, a sikerkönyvekről, az ajándékozásról tudunk meg néhány figyelemreméltó adatot. Azt hiszem nem szükséges messzemenő következtetések levonása, a könyvkínálat magáért beszél. A téma megérdemelne egy részletesebb, nagyobb mintával, alaposabban előkészített vizsgálatot – talán 2009 karácsonyán.

Jegyzetek:

- ¹ Nagy Attila: Háttal a jövőnek? Bp. OSZK-Gondolat, 2003.
- ² i. m. 59. p.
- ³ i. m. 72. p.
- ⁴ i. m. 83. p.